

HOFFMANN István

Debreceni Egyetem
Magyar Nyelvtudományi Tanszék
Debrecen (Magyarország)
ihoffmann53@gmail.com

PENAVIN OLGA ÉS A CSÚRY-ISKOLA

Olga Penavin and the Csúry-School

Olga Penavin i škola Čiri

Csúry Bálint az 1930-as években jelentős tudományos programot hirdetett meg a magyar népnyelvkutatás fellendítésére. A Debreceni Egyetem professzoraként e programhoz hallgatókat választott ki és készített fel a tudományos kutatómunkára. Létrehozta a Debreceni Népnyelvkutató Intézetet, megalapította a *Magyar Népnyelv* című tudományos folyóiratot. Csúry egy évtizedes egyetemi tanári működésének talán legjelentősebb tudományos eredménye a népnyelvkutató iskola létrehozása. Tanítványai különböző szintereken, többféle formában teljesítették ki mesterük programját. Penavin Olga sokszínű tudományos pályáján ugyancsak meghatározónak bizonyult ez a tudományos örökség. Életművének sokszínű tematikája, műfaji gazdagsága, interdiszciplináris jellege alapján őt tekinthetjük a Csúry-iskola legmarkánsabb képviselőjének.

Kulcsszavak: Csúry Bálint, dialektológia, népnyelvkutatás, tudománytörténet, Debreceni Egyetem.

Az 1930-as években Debrecenben Csúry Bálint professzor a magyar népnyelv kutatásának – vagy ahogyan ő nevezte: bűvárlatának – átfogó programját dolgozta ki. Ennek megvalósításához hallgatói közül olyan tudós tanítványokat nevelt, akik aztán egyéni pályájukon gyakran hosszú időn át jórészt a mesterük által kitűzött célok elérésén munkálkodtak, mindig az aktuális tudományos környezethez, feltételekhez igazítva azokat. A Csúry-iskolának is nevezett tudományos irányzathoz, e tudósi körhöz olyan kiváló dialektológusok tartoztak, mint

Imre Samu és Végh József, de innen indult a jeles néprajztudós, Balassa Iván pályája is, és még tovább is folytathatnánk a sort.

A tudományos kutatói életművüket leginkább kiteljesítő tanítványok sorában ott találjuk Penavin Olgát is, aki – a tevékenységét, munkáit, eredményeit áttanulmányozva talán túlzás nélkül kijelenthetjük – a mestere által felvázolt tudományos célokat a maguk összességében a legteljesebb módon valósította meg. A Csűry-iskola legmarkánsabb képviselőjének ezért megítélésem szerint éppen őt tarthatjuk. Mindezek fényében pedig különösen indokolt, hogy megvizsgáljuk Penavin Olga tudományos pályájának gyökereit, debreceni kapcsolatait, egész életművének a Csűry Bálint tevékenységéhez fűződő viszonyát.

*

Debrecen egyike a legismertebb magyar iskolavárosoknak. Hírnevét elsősorban az 1538 óta működő református kollégiumának köszönheti, amelynek falai között évszázadok óta felsőfokú képzés is folyik. E patinás intézmény szellemi erejére és hagyományaira is építve a magyar országgyűlés 1912-ben elfogadott határozatával állami egyetemet alapított a városban.

A debreceni egyetemen az elsők között jött létre a Magyar és Finnugor Összehasonlító Nyelvészeti Tanszék, amelyen 1914 őszén kezdődött meg az oktatás (Jakab–Keresztes 1990, 7). A tanszék első professzora a Debreceni Református Kollégiumból érkező Pápay József volt. Mivel akkoriban egy-egy tanszéken a professzoron kívül lényegében más nem tevékenykedett, érthető, hogy az egyetemi tanárok kutatási területe meghatározta egyúttal a tanszék arculatát is mind a tudomány, mind pedig bizonyos mértékben az oktatás terén. Pápay elsősorban finnugrista volt, kutatásainak középpontjában az osztják nyelv vizsgálata állt. Az ő érdeméből működésének szűk két évtizede alatt tanszéke a hazai és a nemzetközi finnugrisztikának is elismert intézménye lett. Professzori széke azonban 1931-ben bekövetkezett halálával megürült.

A bölcsészettudományi kar vezetése igen körültekintő, alapos tájékozódást és mérlegelést követően Csűry Bálintot hívta meg professzornak a tanszékre. Csűry – a Kolozsvári Református Kollégium tanáraként – ekkor már elismert nyelvtudós volt: 1927-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába választotta, 1930-ban pedig magántanári címet kapott Gombocz Zoltán mellett a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen (Balassa 1988).

Tudományos tevékenysége addig is sokféle témakört érintett: könyvet írt a magyar igéről és az érintkezésen alapuló névátvitelről, tanulmányokban foglal-

kozott különféle alaktani kérdésekkel, s egész sor írást szentelt tudománytörténeti kérdések megtárgyalásának. E sokszínű munkásságban az 1920-as évektől egyre nagyobb teret kapott a népnyelv vizsgálata, amely később a debreceni egyetemi tanári tevékenységének meghatározó területévé vált, s amelyet a magyar nyelvtudománynak programszerűen is meghirdetett fontos irányává kívánt emelni. E kutatási program jellemző jegyeit, érdeklődési területeit a továbbiakban Penavin Olga tudományos munkásságával összefüggésben mutatom be.

*

Borsy Olga 1916. július 15-én született Debrecenben. Iskoláit szülővárosában, a Szabó Magda által regényben is megörökített, nevezetes Dóczi református leánynevelő intézetben folytatta első elemista korától az érettségi bizonyítvány megszerzéséig (Penavin 1991, 199). Érettségi után a debreceni egyetem magyar–latin szakára iratkozott be: éppen akkor került az intézménybe, amikor ott Csúry Bálint a majd egy évtizedes professzori tevékenységének legaktívabb szakaszához érkezett. Ekkoriban jelent meg két, talán legnagyobb hatású munkája, a *Szamosháti szótár* (SzamSz. 1935–1936), illetve *A népnyelvi búvárlat módszere* című füzet (1936), amelyet tanítványai – többek visszaemlékezése szerint is – szinte bibliájukként forgattak.

Csúry egyetemi órái alaposan átgondolt, jól rendszerezett ismereteket nyújtottak a hallgatóságnak (vö. Szabó 1982, Kálnási 1998, 78–84). Előadásain legnagyobb teret a magyar alaktan kapott, amelyet három féléven át tárgyalt: a részletes tótani ismereteket követően bemutatta a magyar szóalkotás módjait, valamint az ige- és a névszóragozás rendszerét és történetét. Két féléven át tárgyalta a magyar mondatkérdéseit és a jelentéstan ismeretköreit. Külön kurzuson szerepelt a leíró magyar hangtan, a magyar szókincs és a magyar nyelv-hasonlítás ügye. A régi magyar nyelvemlékeket félévenként változó tematikával tárgyalta, hol előadás, hol pedig szemináriumi foglalkozás keretében. A finn nyelvtan ismertetése mellett finn szövegek olvasásába is bevezette hallgatóit, de külön kurzust tartott például a *Kalevaláról* is. A tanárszakosoknak ő maga hirdette meg a módszertani órákat, amihez korábbi gimnáziumi tanári működése biztosított kiváló alapot. Az 1930-as évek második felében egyre nagyobb teret szentelt a magyar nyelvjárások tárgyalásának: a témát áttekintő előadás mellett kurzust hirdetett a népnyelvi búvárlat módszereiből, sőt népnyelvi hangtani gyakorlatokat is vezetett. Fontosnak tartotta, hogy a magyar nyelvészeti képzés

ismeretanyagába néprajzi tárgyak is bekerüljenek: ilyen kurzusokat félévente hirdetett a tanszéken magántanárként működő Bartha Károly néprajzkutató. Az egyéni hallgatói kutatómunka ösztönzésére Csűry minden félévben jutalommal is járó pályatételeket írt ki, többnyire a népnyelv témaköréből.

Csűry Bálint az oktatómunkát – amint talán ez a fentiekből is kiderül – igen komolyan vette. Kitűnik ez abból az értékelésből is, amelyet rendes egyetemi tanári kinevezését javasolva a bölcsészettudományi kar határozata fogalmazott meg: „[Csűry a kar] egyik legbuzgóbb és legeredményesebben tanító tanára, aki voltaképp két tanszéket, a magyar és finnugor összehasonlító nyelvészet tanszékét látja el egymaga. Néha rendes óraszámain felül 10–11 órás kollégiumokat hirdet, és vezeti a szemináriumában a hallgatók sokirányú munkásságát” (idézi Kálnási 1998, 10).

Csűry – hallgatóinak visszaemlékezése szerint – nem volt különösebben hatásos előadó, előadásainak szövegét lassan, szinte diktálva mondta (Szabó 1982, 53). Ehhez azonban tudnunk kell azt is, hogy abban az időben – tankönyvek, egyetemi jegyzetek nem lévén – az előadott anyag pontos lejegyzése a vizsgára való felkészülés minden másnál fontosabb feltétele volt. Ehhez pedig a diákok – ugyancsak a tanítványok emlékeiből tudjuk ezt – a lehető legjobb tananyagot kapták professzoruktól.

Csűry nemcsak azt tartotta fontos feladatának, hogy a magyar szakos hallgatókat megbízható, a hazai és a külföldi kutatásokkal is lépést tartó, minden fontosabb részterületre kiterjedő nyelvészeti tudással vértessze fel, hanem közülük a legjobbakat, a leginkább vállalkozó szelleműeket igyekezett kiválogatni a célból, hogy őket a népnyelvkutatás szakembereivé is kiképezze.

A hallgatókkal való kapcsolatteremtést Csűry közvetlen emberi habitusa segítette. Egyik kedves tanítványa, Szabó István úgy emlékezik vissza rá, mint aki „egyszerű ember volt, határozott, kedves egyéniség. Nem volt »méltóságos professzor úr«, szívesen társalgott munkát vállaló hallgatóival” (1982, 52). Végh József arról is beszámolt, hogy az egyetemen szinte családias volt körülette a légkör, a hozzá legközelebb álló tanítványait pedig a házába is meghívta (1941–1943, 234). Csűry a legkiválóbbak számára komoly, bizonyításra alkalmas feladatokat jelölt ki. Erre több mint fél évszázad távlatából a magyar dialektológia egyik legkiválóbb művelőjévé lett Imre Samu így emlékezett vissza: „Indexem aláírásakor felfigyelt [...] arra, hogy Felsőőrben születtem, és már a tanév elején egy hosszú beszélgetés során közölte velem, hogy a felső-óri nyelvjárás feldolgozását szánta nekem feladatul, ecsetelve előttem ennek a munkának a szépségét, fontosságát, tudományos jelentőségét” (1991, 300).

Csúry Bálint ilyen irányú törekvései nem maradtak eredmény nélkül. Nyelvészeti témájú szakdolgozatot 33 hallgató nyújtott be hozzá, ezek fele nyelvjárási tematikát dolgozott fel. Irányításával 8 doktori értekezés született meg, amelyek többségében a népnyelvi problematika áll a középpontban, de a munkák mindegyike kapcsolódott valamiféle módon e témakörhöz (Jakab–Keresztes 1990, 12–13, Kálnási 1998, 13).

*

Az 1930-as évek második felében Csúry tanítványai közül vagy kéttucatnyinak a neve tűnik fel tanszéke vagy az általa 1938-ban létrehozott Magyar Népnyelvkutató Intézet körül: gyakornokként, pályadíjak nyerteseiként vagy éppen az 1939-ben Csúry által útjára indított *Magyar Népnyelv*ben publikáló fiatal kutatóként látjuk őket megjelenni. Borsy Olga nevét azonban ekkor még nem találjuk közöttük. Pályájának erről a szakaszáról keveset tudunk, azt azonban saját visszaemlékezéséből ismerjük, hogy egyetemi hallgatóként leginkább a régi rómaiak életének, szokásainak, hitvilágának a megismerése vonzotta, s ennek megfelelően szakdolgozatát is latinból, e témakörből, a Vesta-szüzekről írta (B. Z. 2006).

Úgy tűnik, a tudományos elmélyülésben megakadályozta tanári elhivatottságának tudata, és az ebből fakadó kitüntetett figyelme az iskolai munka iránt, amely már a gyakorló év során is megmutatkozott. Erről így ír: „Kezdő középiskolai tanárkodásom idején a tudomány művelése háttérbe szorult, mint az már lenni szokott. [...] Az iskolai kötelező norma, a készülés éppen elég energiát, időt lefoglalt. Különben is az volt a célom, hogy jó középiskolai tanárként megálljam a helyem, volt tanárim példája nyomán megszerettessem a gyerekekkel tantárgyaimat, neveljem őket a jóra, a szépre, a helyesre” (Penavin 1991, 200).

A tanári diploma megszerzése után Borsy Olga szülővárosában, Debrecenben kezdett el tanítani, majd rövidesen, 1941-ben – engedve a hívó szónak: a visszaszatolt területekre tanárokat kerestek – már Szabadkán folytatja a tanári munkát. A háború befejeztével sem hagyta el a várost, férjhez ment, majd rövidesen az újvidéki tanárképző főiskolára került. „Elég későn kezdtem kutatással, tudományos munkával foglalkozni. – vallotta magáról egy interjúban. – Sohasem gondoltam arra, hogy ezt tegyem, a körülmények hozták magukkal a lehetőséget. De hogy nem vaktában alakultak így a dolgok, bizonyítja az is, hogy a népi kultúra iránti érdeklődés már kisgyermek korom óta bennem lappangott” (B. Z. 2006).

A kutatómunkához szükséges szakmai ismereteit viszont – aligha lehet ez kétséges, hiszen munkásságának minden fontos és kevésbé meghatározó részlete is erre utal – mind egy szálig Csűry Bálint nyelvészeti iskolájából hozta magával.

Az ő nyelvtörténeti, nyelvjárástani előadásai talán abban a pillanatban nem voltak döntő hatásúak, de elraktároztam őket a tudatom mélyén éppen úgy, mint professzorom személyiségének vonzó jegyeit, viselkedését, viszonyulását tudományágához, az emberekhez, munkatársaihoz, s majd, mikor a körülmények úgy hozták, a „mély”-ből mindezek felszínre kerültek, s döntően befolyásolták nyelvészé, nyelvjáráskutatóvá válásomat (Penavin 1991, 200)

– vallotta több mint fél évszázad múltán a debreceni évekről.

A Csűry által képviselt tudományos irányzathoz való kapcsolódását mutatja határozottan, céltudatosan megfogalmazott kutatási programja is: „Tulajdonképpen munkánk az lenne, hogy bejárva a magyarlakta falvakat, felgyűjtenénk a még létező, de már pusztulásra ítélt népi kincseket, termékeket, mint: épület, ruha, eszköz, foglalkozás, tánc, ének, mese stb. Lenne anyag bőven mit gyűjteni, csak el kellene már kezdenünk” (B. Z. 2006). A népi nyelv és kultúra elmúlása felett érzett aggodalom nagy hasonlóságot mutat azzal a szemlélettel, amit Csűrynek a már említett munkájában, *A népi nyelvi bűvárlat módszerében* olvashatunk: „Népi nyelvünk rendszeres bűvárlatának megszervezésére ütött a tizenkettedik óra, és félő, hogy ez a tizenkettedik óra hamarosan elmúlik. [...] Ma még az öregek ajkán sok olyan szót, fogalmat, jelentést, alakot, szerkezetet megtalálnánk a nép nyelvében, melyet esetleg tíz év múlva már hiába keresnénk” (Csűry 1936, 20).

Penavin Olga haladéktalanul hozzá is fogott a maga számára kijelölt feladat megvalósításához. A szlavóniai nyelvjárásziget nyelvét először 1948-ban egy hallgatók számára szervezett nyelvjárásgyűjtő gyakorlat keretében kezdte feltérképezni. Ebben is a debreceni inspirációk játszottak szerepet,

a hajdani Csűry órák emlékei, a szlavóniai magyar szigetek nyelvéről tartott előadások, melyek már akkor megragadtak, vittek el Szlavóniába, tereltek a nyelvjáráskutatás nem éppen könnyű, különösen az első időkben sok fizikai fáradsággal is járó rögös útjára. Első nyelvjáráskutató utam a Csűry órák meg D. Bartha Katalin írásai, beszámolóí hatására Szlavónia négy magyarlakta szigetfalujába vezetett (Penavin 1991, 201).

*

E gyűjtőmunkából nőtt ki aztán élete fő műve, a *Szlavóniai (kórógyi) szótár* három kötete (SzlavSz. 1968–1978). E szótár mintájául egészében és szinte minden apró részletében is Csúry Bálint *Szamosháti szótára* – a debreceni mester tudományos pályájának fő műve – szolgált, ahogyan azt Penavin Olga maga is megfogalmazta a szótár előszavában (SzlavSz. 8). Csúry munkája regionális nyelvjárási szótárak egész sorának vált közvetlen vagy közvetett módon mintájává, mivel azt tervezte, hogy tanítványaival a tájszótárak egész sorát készítteti el: a 30-as évek második felében ennek megfelelően ilyen munka folyt Békésben, a Sárreéten, a Hajdúságban, a Rétközben, a Medves vidékén, a Szigetközben. E programhoz kapcsolódóan készült el az *Ormánysági szótár* (OrmSz.)¹ és jóval később, módosult célkitűzéssel Imre Samu munkája, a *Felsőöri tájszótár* (FTsz.), valamint Kálnási Árpád gyűjtése, a *Debreceni civis szótár* (DCSz.). Csúry a kórógyi nyelvjárásziget szótárának elkészítésével a nála doktori címet szerző Bartha Katalint bízta meg, aki el is kezdte a gyűjtőmunkát (Csúry 1939, 5), ám ennek anyaga sajnos megsemmisült (Balassa 1982, 38). Így foghatott hozzá e munkához később Penavin Olga. Kétségtelen, hogy a végül elkészült szótárak közül igényességében, teljességében, tudományos értékében leginkább az ő munkája közelítette meg mestere alkotását (vö. Balassa 1982, 38–39, Imre 1987, 136).²

Saját megfogalmazása szerint Penavin Olga Csúry Bálintot leginkább abban követte, hogy

A népnyelv egész szókincsének összegyűjtésére törekedtem, azaz felvettem a közszókat és a tájszókat is, éppen úgy, mint már Csúry Bálint tette a *Szamosháti szótárban*. Szerintem is csak így lehet az illető tájnyelv szókészletére, meglevő, illetve meg nem levő fogalmaira fényt deríteni. Így kiderül, milyen formában, alakváltozatban, jelentésben, jelentésváltozatban élnek a közszavak, melyek hiányzanak, a gazdasági, társadalmi változások kifejezésére milyen új szavak, milyen másutt nem található idegen, más nyelvből átvett szavak jelentkeznek, melyek a saját tájszavak akár jelentésben, akár alakban, melyeket nem szótáraztak még, melyekhez fűződik néprajzi vagy egyéb érdekesség (SzlavSz. 8).

¹ Ezt Keresztes Kálmán Kiss Géza gyűjtését felhasználva készítette el (1952). Kiss Géza e munka alapján szerzett doktori címet Csúrynél 1938-ban (Kálnási 1998, 13).

² Penavin Olga debreceni kötődését jelzi az is, hogy szótárának mutatványát négy részletben a Debrecenben szerkesztett *Magyar Nyelvjárásokban* tette közzé (Penavin 1965–1969).

E hosszabb idézet a szótár főbb jellemzőit is jól mutatja, ezek közül itt most csak azt emelem ki, hogy ez a fajta teljességigény legfeljebb csak egy-két további tájszótárban jelentkezik. Érdeme a szótárnak a – mai kifejezéssel – szociolingvisztikai érzékenysége, továbbá a néprajzi nézőpont előtérbe helyezése is. Szótári felfogása a Csűry által is követett, Európában széles körben elterjedt Wörter und Sachen elvét tükrözi, ami valójában a dolgoknak és a nyelvnek a maguk komplexitásában való szemlélését jelenti, amellyel összefüggésben a nyelvészet a népiségtudomány részeként tekint önmagára, „ahol a rokon tudományok részletei és az eredményei egymásba épülnek, s ezáltal egy nagyobb egészet, az emeltebb szintű közös tudást szolgálják” (Hegedűs 2011, 36).

Tudományos pályáján előre haladva rövid idő után Penavin Olga azt a tanulságot szűrte le magának, hogy „a jugoszláviai magyar nyelvjárásokkal való foglalkozásra rá lehet tenni egy egész életet. Ezek a nyelvjárások ugyanis tudományos szempontból nagy értéket képviselnek, a velük való foglalkozás igen hasznos, becses adatokkal szolgálnak a magyar nyelvtudomány számára” (Penavin 1991, 201).

Penavin Olga abban a tekintetben is a Csűry-iskola talán legszorgalmasabb tanítványának bizonyult, hogy a Csűry által leginkább művelésre ajánlott dialektológiai témákat, műfajokat a legszélesebb körben művelte. Ennek megfelelően tevékenysége kiterjedt a nyelvatlaszok készítésére is. A jugoszláviai Muravidék tájnyelvi atlasza azzal a szándékkal készült el, hogy az ugyancsak Csűry-tanítvány Végh József *Órségi és hetési nyelvatlaszának* (1959) anyagával összevethető legyen a területileg összefüggő, de kétgenerációnyi idő óta az államhatárok által átvágott térség nyelvi képe (1966, 5). *A jugoszláviai Baranya megye tájnyelvi atlasza* a Drávaszög nyelvállapotát mutatja be (1969), a *Horvátországi (szlavóniai) magyar nyelvjárási atlasz* (1984b) pedig a fent említett szótára által jellemzett területnek azokat a jellegzetességeit helyezi előtérbe, amelyeket a szótár műfaja nem képes kellőképpen szemléltetni. A tanítványával, Matijevec Lajossal közösen közzétett *A jugoszláviai székelytelepek nyelvatlasza* (1978) csupán annak a három falunak a nyelvi anyagát mutatja be, amelyeket 1883-ban Bukovinából áttelepített székelyek laktak, ám a történelmi körülményekből következő intenzív nyelvi változások ábrázolására az atlaszforma mégis előnyös megoldásnak bizonyult.

Noha maga Csűry Bálint a tulajdonnevek kutatásával nem foglalkozott, a neveket a nyelvi rendszer fontos elemeiként szótárába is felvette, s hozzá hasonlóan járt el Penavin Olga is. Csűry azonban – a magát tanítványának tekintő Szabó T. Attilával együtt – fiatal munkatársait a névkincs feltárására is buzdít-

totta, amit a *Magyar Népryelv* első évfolyamaiban e tárgyban publikált anyagok (Balassa 1939, Imre 1940) ékesen bizonyítanak. Penavin Olga összesen tízkötetnyi helynévgyűjteményt tett közzé, közülük hármát önállóan (1984a, 1985, 1988), hetet pedig tanítványaival közösen (Penavin–Matijevics 1976, 1979, 1980, 1981, 1982, Penavin–Matijevics–Mirnics 1975, Kovács–Penavin 1988). Matijevics Lajossal emellett közrebocsátotta *Bácska történeti vízneveit* is (1986). E munkák névtani feldolgozása eddig sajnos még nem történt meg, és csak remélni tudom azt, hogy anyaguk rövidesen bekerülhet a Magyar Nemzeti Helynévtár Debrecenben szerkesztett online archívumába.

Annak bemutatására, hogy a Csűry-iskola által ugyancsak kedvelt műfajokban, a helyi jelenségtanulmányok, illetőleg a lexikális jellegű tárgykörleírások terén milyen sokszínű tevékenységet mutat Penavin Olga munkássága, itt sajnos már nem maradt tér. Azt azonban még feltétlenül meg kell említeni, hogy Penavin Olga munkáiban – ahol a téma megengedi, vagy inkább felfogása szerint feltétlenül megkívánja – a néprajzi szemlélet is erőteljesen megmutatkozik: a folklór és a tárgyi néprajz témái egyaránt érdekelték őt. Több írásában ez a szemléletmód nem csupán kísérő elemként van jelen, hanem módszertani szervező elvvé lép elő: a szlavóniai nagycsaládszervezetről írott munkája (1981), mese- és népballada-gyűjteményei (1976, 1984c) jelzik többek között pályájának ezt a vonulatát. A fentiek alapján nem hiába tekintik őt a néprajz kutatói is tudományuk teljes jogú, kiváló képviselőjének.

Nemcsak e szakmának az értékítéletét fogalmazta meg néhány évvel ezelőtt Beszédes Valéria néprajzkutató, amikor így jellemezte Penavin Olga pályáját: „Eljött hozzánk 1941-ben Debrecenből egy tanárnő. [...] Itt maradt, és debreceniként lett a legnagyobb vajdasági magyar” (Lukács 2012). Valóban: Penavin Olga életműve azt is példázza, hogy térbeli kötöttségeitől, lehetőségeitől függetlenül hogyan képes kapcsolatot létesíteni a magyar tudományosság, a magyar kultúra különböző térségei között a nyelve, nemzete és tudománya iránt elkötelezett tudós kutató.

Irodalom

- Balassa Iván. 1939. Szerep helynevei. *Magyar Népryelv* 1: 130–138.
- Balassa Iván. 1982. Csűry Bálint (1886–1941). In *Hagyományápolás és megújulás*, szerk. Sebestyén Árpád. 35–43. Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem.
- Balassa Iván. 1988. *Csűry Bálint*. A Múlt Magyar Tudósai. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- B. Z. 2006. Penavin Olga. <http://hetnap.rs/cikk/Penavin-Olga-2965.html>. (2016. okt. 20.)

- Csűry Bálint. 1935–1936. *Szamosháti szótár. 1–2.* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Csűry Bálint. 1936. *A népnyelvi búvárlat módszere.* Budapest: Turul Szövetség.
- Csűry Bálint. 1939. Mit akarunk? *Magyar Népnyelv* 1: 3–6.
- DCSz. = Kálnási Árpád. 2005. *Debreceni civis szótár.* Debrecen.
- FTSz. = Imre Samu. 1973. *Felsőöri tájszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hegedűs Attila. 2011. Csűry Bálint, a dialektológus. *Magyar Nyelvjárások* 49: 35–40.
- Imre Samu. 1940. Felsőőr helynevei. *Magyar Népnyelv* 2: 47–80.
- Imre Samu. 1987. XX. századi tájnyelvi szótáraink. *Magyar Nyelv* 83 (2): 132–140.
- Imre Samu. 1991. A Csűry-iskola. In *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*, szerk. Kiss Jenő–Szűts László. 298–306. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jakab László–Keresztes László. 1990. *A debreceni magyar és finnugor nyelvtudományi tanszékek története (1914–1990).* A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai. 55. Debrecen.
- Kálnási Árpád. 1998. *Fejezetek a Csűry-iskola történetéből.* A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai. 72. Debrecen.
- Kovács Endre–Penavin Olga. 1988. *Doroszló (Doroslovo) földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 13.* Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Lukács Melinda. 2012. Csupa fehér. http://www.magjarszo.com/hu/2012_11_05/kultura_irodalom/34098/Csup. (2016. okt. 20.)
- Matijevics Lajos–Penavin Olga. 1986. *Bácska történeti víznevei.* Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- OrmSz. = *Ormánysági szótár.* 1952. Kiss Géza szótári hagyatékából szerkesztette Keresztes Kálmán. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Penavin Olga. 1965–1969. Kórógyi szójegyzék 1–4. *Magyar Nyelvjárások* 11: 95–102, 13: 156–160, 14: 104–108, 15: 132–137.
- Penavin Olga. 1966. *A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza.* Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga. 1969. *A jugoszláviai Baranya magyar tájnyelvi atlasza.* Újvidék.
- Penavin Olga. 1976. *Kórógyi (szlavóniai) népballadák, balladás történetek, balladás-dalok.* Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga. 1981. *A nagycsaládszervezet Szlavóniában (Kórógyon).* Újvidék: Forum Könyvkiadó–Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga. 1984a. *Gombos (Bogojevo) földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 10.* Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.

- Penavin Olga. 1984b. *Horvátországi (szlavóniai) magyar nyelvjárás atlasz*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Penavin Olga. 1984c. *Jugoszláviai magyar népmesék*. Budapest–Újvidék: Akadémiai Kiadó–Forum.
- Penavin Olga. 1985. *Kúla és környéke földrajzi neveinek adattára Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 11*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék.
- Penavin Olga. 1988. *Bezdán földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 12*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga. 1991. Rá lehet tenni egy egész életet. In *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben*, szerk. Sz. Bakró-Nagy Marianne–Kontra Miklós. 199–203. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1976 [1977]. *Szabadka és környéke földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 2*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1978. *A jugoszláviai székeltelepek nyelvatlasza*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1979. *Ada és környéke földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 4*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1980. *Zenta és környéke földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 5*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1981. *Szenttamás földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 6*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos. 1982. *Temerin és környéke földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 7*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga–Matijevics Lajos–Mirnic Júlia. 1975. *Bácstopolya és környéke földrajzi neveinek adattára. Vajdaság helységeinek földrajzi nevei 1*. Újvidék: Hungarológiai Intézet.
- Szabó István. 1982. Csűry Bálint a katedrán. In *Hagyományápolás és megújulás*, szerk. Sebestyén Árpád. 45–53. Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem.
- SzlavSz. = Penavin Olga, *Szlavóniai (kórógyi) szótár. 1–3*. 1968–1978. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Végh József. 1941–1943. Csűry Bálint. *Nyelvtudományi Közlemények* 51: 232–40.
- Végh József. 1959. *Őrségi és hetési nyelvatlasz*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

OLGA PENA VIN AND THE CSŰRY-SCHOOL

Bálint Csűry launched an influential academic programme in the 1930s, targeted at boosting Hungarian dialectology research. As a professor at the University of Debrecen, he chose some students to participate in this programme and prepared them to do academic research. He founded the Institute of Dialect Research in Debrecen, as well as the academic journal entitled “Hungarian Dialectal Language”. The most important result of his academic career, which lasted a decade, is the creation of a school of dialect research. His students completed Csűry’s academic work in several ways and in different fields. This heritage can also be tracked back in Olga Penavin’s academic career. Based on her versatile and interdisciplinary oeuvre, she can be regarded as the most significant representative of Csűry’s school of linguistics.

Keywords: Csűry, dialectology, vernacular language research, history of science, University of Debrecen.

OLGA PENA VIN I ŠKOLA ČIRI

Bálint Čiri je 30-ih godina prošlog veka pokrenuo naučni projekat za razvoj istraživanja mađarskog narodnog jezika. Kao profesor Univerziteta u Debrecinu, odabrao je i osposobio studente za naučnoistraživački rad na ovom projektu. Osnovao je i Institut za istraživanje narodnog jezika u Debrecinu, kao i naučni časopis „Mađarski narodni jezik“. Jedan od najznačajnijih rezultata decenijskog rada Čirija kao univerzitetskog profesora jeste osnivanje škole za istraživanje narodnog jezika. Studenti su na raznim lokacijama, na više različitih načina obavljali programom predviđene zadatke. Ovo naučno nasleđstvo je i za razvoj bogate naučne karijere Olge Penavin bilo od izuzetnog značaja. Zbog raznovrsne tematike, žanrovskog bogatstva, interdisciplinarnog karaktera njenog životnog dela, ona se smatra najvažnijim predstavnikom škole Čiri.

Ključne reči: Bálint Čiri, dijalektologija, istraživanje narodnog jezika, istorija nauke, Univerzitet u Debrecinu.